

1-(СУБ) АЙМАКТЫК БЧП БОЮНЧА КОНСУЛЬТАЦИЯ

Борбор Азиядагы ЭЖЭ жана
транс* адамдардын арасында

МААЛЫМДАМА

АЛМАТЫ, 2023-ЖЫЛДЫН 22-НОЯБРЫ

2023-жылдын 21-22-ноябрында Алматы шаарында улуттук саламаттыкты сактоо органдарынын, жамааттардын негизиндеги уюмдардын, эл аралык уюмдардын жана донордук агенттиктердин атынан өкүлчүлүк кылган 100дөн ашык делегаттын катышуусунда Борбор Азиядагы ЭЖЭ жана транс* адамдардын арасында байланышка чейинки профилактика (БЧП) боюнча Биринчи (суб) аймактык консультация ийгиликтүү өттү.

Консультациянын уюштуруу комитетинин курамына ЕКОМ – Ден соолук, укуктар, гендердик жана жыныстык ар түрдүүлүк боюнча Евразиялык коалициясы (Таллин, Эстония); ДСУнун Европалык аймактык бюросу (Копенгаген, Дания); Коомдук саламаттык сактоо альянсы (Киев, Украина); Адамдын ден соолук институту (Астана, Казакстан); Кыргыз индиго (Бишкек, Кыргызстан).

КОНСУЛЬТАЦИЯ ТӨМӨНКҮ МАКСАТТАР ҮЧҮН ЧАКЫРЫЛДЫ:

- Борбор Азияда БЧПны ишке ашыруунун учурдагы макамын сүрөттөп берүү.
- Борбор Азияда жамааттарга негизделген кызмат көрсөтүү моделдеринин маанилүүлүгүн көрсөтүү.
- Борбор Азияда жамааттардын негизинде уюмдардын жетекчилиги менен БЧПны ишке ашыруудагы көйгөйлөрдү жана мыкты тажрыйбаларды чагылдыруу.
- БЧПга жетүүдөгү тоскоолдуктарды жоюу жана анын масштабын кеңейтүү үчүн өлкөнүн муктаждыктарын жана потенциалдуу чечимдерин аныктоо.
- Бардык катышуучуларды күч-аракеттерин бириктирүүгө чакырып, ошондой эле алардын ортосунда маалымат алмашууга көмөктөшүү.

Консультациянын жүрүшүндө улуттук, аймактык жана эл аралык серепчилердин колдоосу менен Борбор Азияда БЧПны натыйжалуу ишке ашыруу жана масштабын кеңейтүү үчүн чечүүчү мааниге ээ болгон ар кандай маселелер талкууланды. Аларга БЧПны көрсөтүү моделдериндеги инновациялар, БЧП кызматтары менен башка саламаттыкты сактоо кызматтарынын ортосундагы интеграция, суроо-талапты жаратуу үчүн коммуникация стратегиялары, коомчулуктун жетекчилиги астында мониторинг, транс* жана гендердик ар түрдүү коомчулуктун эффективдүү катышуусу жана БЧП кызматтарынын алкагында химсекске байланышкан маселелерди чечүү кирет.

УЮШТУРУУ КОМИТЕТИ,

- ✔ Борбор Азиядагы ЭЖЭ жана транс* адамдардын арасында БЧП боюнча 1-(суб) аймактык консультациянын талкууларынын жана материалдарынын негизинде;
- ✔ АИВ жана КИЖС Борбор Азияда коомдун ден соолугуна, өзгөчө калктын негизги топторунун арасында, олуттуу оордук бойдон кала бергенине тынчсыздануу менен;
- ✔ Аймакта стигма жана кемсинтүү АИВ жана жыныстык саламаттыкты сактоо боюнча кызматтарга жеткиликтүүлүктү камсыздоо үчүн мурункудай эле курч көйгөй болуп кала берээрине тынчсыздануу менен;
- ✔ Адамдын бардык укуктарын, анын ичинен жыныстык жана репродуктивдүү ден соолук укуктарын илгерилетүүнүн, коргоонун жана аткаруунун маанилүүлүгүн моюнга алуу менен;
- ✔ АИВ/КИЖСке, вирустук гепатитке жана жыныстык жол аркылуу жугуучу инфекцияларга (ЖЖЖИ) каршы комплекстүү чара көрүүнүн зарылдыгын таануу менен, улуттук деңгээлде аныкталган, адамга багытталган, жиктелген, борбордон ажыратылган жана шайкеш каржыланган кызматтарды туруктуу көрсөтүүгө басым жасоо менен;
- ✔ Кызмат көрсөтүү адам укуктарын коргой турган тартипте, муну менен катар саламаттыкты сактоо системаларынын, жарандык коомдун, калктын негизги катмарларынын жана коомдук саламаттыкты сактоо мекемелеринин биргелешкен аракеттери аркылуу жана саламаттыкты сактоого жалпыга бирдей жеткиликтүүлүк аркылуу ишке ашырылышы керектигин моюнга алуу менен;
- ✔ 2030-жылга чейинки мезгилде Туруктуу өнүгүү жаатындагы күн тартибин, атап айтканда КИЖС эпидемиясын 2030-жылга чейин токтотуу боюнча Туруктуу өнүктүрүү максаттарынын 3.3 милдетине шилтеме жасоо менен;
- ✔ Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясынын 2021-жылы кабыл алынган АИВ жана КИЖС боюнча Саясий декларациясына шилтеме жасоо менен: 2030-жылга чейин теңсиздикти токтотуу жана КИЖСти жоюу жолуна багыт алуу;
- ✔ 2021-жылы кабыл алынган 2021–2026-жылдарга ЮНЭЙДстин КИЖС тууралуу Глобалдык стратегиясына шилтеме жасоо менен;
- ✔ АИВ, вирустук гепатит жана жыныстык жол аркылуу жугуучу инфекциялар боюнча саламаттыкты сактоо секторунун 2022-2030-жылдарга Глобалдык стратегиялары каралган Дүйнөлүк саламаттык сактоо ассамблеясынын 2022-жылы кабыл алынган WHA75.20 резолюциясына шилтеме жасоо менен;
- ✔ 2022-2030-жылдарга КИЖСти, вирустук гепатиттин жана жыныстык жол аркылуу жугуучу инфекциялардын эпидемиясын токтотуу жөнүндө Аймактык иш-аракеттер планын, анын ичинен анда баяндалган перспективдүү көрүнүштөрү, максаттарды, стратегиялык багыттарды, максаттуу көрсөткүчтөрдү жана артыкчылыктуу аракеттерди бекиткен ДСУнун Европалык аймактык комитетинин 2022-жылы кабыл алынган EUR/RC72/R4 резолюциясына шилтеме жасоо менен;
- ✔ ДСУнун Европалык аймактык бюросунун колдоосу менен Борбор Азия өлкөлөрү тарабынан биргелешип иштелип чыккан 2022-жылга чейин Борбор Азияда ден соолук жана бакубатчылык боюнча жол картасына (2022–2025-жж.), атап айтканда, кургак учуктун, АИВ/КИЖСтин, вирустук гепатиттин жана ЖЖЖИнин оордугун төмөндөтүү боюнча 5.1 демилгесине шилтеме жасоо менен;
- ✔ АИВ/КИЖСке каршы күрөшүү боюнча улуттук иш-аракеттер планын ишке ашыруу жана 2030-жылга карата коомдук ден соолук үчүн коркунуч катары КИЖСти жоюу боюнча белгиленген максаттарга жетүүдө Борбор Азия аймагында жетишилген прогрессти жогору баалоо менен;

БОРБОР АЗИЯ АЙМАГЫНДАГЫ ӨЛКӨЛӨРГӨ СУНУШТАЙТ,

- саясий жетекчиликти жана милдеттенмелерди күчөтүү, шайкеш ресурстарды инвестициялоо жана АИВ илдетинин жаңы учурларын алдын алуу үчүн илимге негизделген чара катары БЧПнын масштабын кеңейтүү;
- ДСУнун 2022-2030-жылдарга карата КИЖСТИ, вирустук гепатиттин жана жыныстык жол аркылуу жугуучу инфекциялардын эпидемиясын токтотуу жөнүндө Аймактык иш-аракеттер планынын максаттары жана милдеттери менен БЧП боюнча улуттук стратегияларды, иш-аракеттер пландарын жана максаттарын шайкеш келтирүү (Европа аймагында 2025-жылы БЧП алган 500 000 адам жана 2030-жылы 1 100 000 адам);
- 2026-жылдын аягына чейин негизги калктын кеминде 20% БЧП кызматына жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу үчүн дымактуу улуттук БЧП максаттарын кабыл алуу; БЧП программаларынын алкагында БЧП алган жана медициналык кызматтарды улантып алып жаткан адамдардын санын көбөйтүү үчүн комплекстүү стратегияларды иштеп чыгуу;
- саламаттыкты сактоо кызматтары менен жалпыга бирдей камтуу максаттарына жетишүүнүн алкагында БЧП программаларын улуттук деңгээлде туруктуу каржылоону камсыз кылуу;
- кызмат көрсөтүүнүн жөнөкөйлөштүрүлгөн жана жиктелген моделдерин камсыз кылуу үчүн ДСУнун БЧПны камсыз кылуу боюнча учурдагы сунуштары менен улуттук жана жергиликтүү көрсөтмөлөрдү жана протоколдорду шайкеш келтирүү;
- БЧП программаларын пландаштырууга, ишке ашырууга жана мониторинг жүргүзүүгө жамааттардын негизиндеги уюмдардын катышуусун камсыз кылуу жана колдоо, жамааттарга негизделген жыныстык саламаттыкты сактоо кызматтары менен саламаттыкты сактоо системаларынын ортосундагы байланышты чыңдоо;
- БЧПга жана башка саламаттыкты сактоо кызматтарына, өзгөчө калктын негизги топторуна бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу үчүн жагымдуу укуктук чөйрөнү түзүү, ошондой эле стигмадан жана кемсинтүүдөн эркин, анын ичинен саламаттыкты сактоо тармагында коомдук жана институционалдык чөйрөнү түзүү;
- БЧП жиктелген программалары үчүн жамааттардын негизиндеги уюмдарды шайкеш окутууну, көзөмөлдү жана колдоону камсыз кылуу;
- БЧП тууралуу билимди жана инклюзивдик, кемсинтүүсүз жана колдоочу чөйрөдө кызматтарды көрсөтүү көндүмдөрүн жогорулатуу үчүн саламаттыкты сактоо кызматкерлерин окутуунун максаттуу стратегияларын пландаштыруу;
- Калктын негизги топторунун арасында, анын ичинен максаттуу коммуникация стратегиялары аркылуу БЧПга суроо-талапты түзүүгө жана көбөйтүүгө көмөк көрсөтүү;
- Негизги калктын, жамааттарга негизделген уюмдардын, саламаттыкты сактоо системаларынын жана медициналык мекемелердин өнөктөштүк мамилеси аркылуу адам укуктарын илгерилетүүчү адамга багытталган, борбордон ажыратылган жана жиктелген БЧП кызматтарын көрсөтүү аркылуу ар түрдүү негизги калктын өкүлдөрүнүн өзгөчө муктаждыктарын канааттандырууну камсыз кылуу;
- Калктын негизги топторунун өкүлдөрү жана жамааттарга негизделген уюмдардын өкүлдөрү менен өнөктөштүктө улуттук БЧП максаттарына жетүүдөгү прогресске үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү;

- БЧП кызматтары менен башка да жыныстык жана репродуктивдүү ден соолук кызматтарынын, анын ичинен ЖЖЖИге тестирилөө, дарылоо жана эмдөө - зыянды азайтуу жана психоактивдүү заттарды колдонуу, психикалык саламаттык кызматтары жана трансгендердик жана гендердик ар түрдүү адамдар үчүн гендердик жактан ырастаган медициналык кызматтар ортосундагы программалык интеграцияны жана байланышты чыңдоо;
- БЧП программаларынын алкагында маалыматтык системаларды чыңдоо, БЧПга жетүү жана колдонуудагы тоскоолдуктарды жоюу үчүн жогорку сапаттагы маалыматтарды генерациялоо жана пайдалануу максатында изилдөөлөргө көмөктөшүү;
- БЧП кызматтарын көрсөтүүдө саламаттыкты сактоонун санариптик технологияларын жана башка инновациялык чечимдерди, анын ичинен жасалма интеллект, телемедицина, АИВге өзүн-өзү тестирилөө жана экспресс-диагностикалык тесттерди колдонууну кеңейтүү;
- Жергиликтүү өзгөчөлүктөрдү камтыган билимдерди жана фактыларга негизделген ык-амалдарды колдонуу аркылуу ишке ашыруудагы тоскоолдуктарды жеңүүгө басым жасоо менен, БЧПга жетүү мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында субаймактык кызматташууну чыңдоо жана «теңге тең» принциби боюнча өлкөлүк тажрыйба алмашууга көмөк көрсөтүү.

